

Studentermørke: Universitetsstuderende oplever ofte deres uddannelse som meningsløs

Af Janus Aaen

Studielivet på universitetet er i dag præget af følelser som kedsomhed, rædsel og stress, og de studerende er ikke interesserede i det faglige stof, medmindre det hjælper dem med at klare eksamen. Men det behøver ikke være sådan. Ved at løfte blikket fra 'den rentable uddannelse' og i stedet fokusere på 'den gode uddannelse' kan fremtidens universitet blive et bedre sted for de studerende.

Du kan måske huske det fra din egen tid på skolebænken. Følelsen af at sidde til en time og have det som om, der ligger et bly-lagen hen over dig. Kedsomheden er så overvældende, at det eneste du kan tænke på er, hvordan du kan slippe væk. Sådan havde du det måske, når du syntes, underviseren var særligt uinspirerende. Eller når du simpelthen ikke kunne se, hvad det, der blev undervist i, havde med dig at gøre. Men måske du også kan huske det modsatte? Når du følte dig inspireret og interesseret. Når det var som om, alt andet end lige præcis det du arbejdede med, forsvandt som dug for solen? Der er nok ikke megen tvivl om, hvilken situation du fik mest ud af, vel?

Disse scenarier udspiller sig begge på universitetet i dag. Studerende er *både* ramt af kedsomhed og faglig forelskelse. Men efter at have studeret de studerende hver dag gennem et ni måneder langt feltarbejde, hvor jeg fulgte dem til forelæsninger, til fest, hos deres forældre, på cykelture og meget andet, står én ting tydeligt tilbage. Universitetsuddannelse er i dag præget af upersonlige forelæsninger, et enormt fokus på eksamen og hurtig færdiggørelse. Og denne måde at lave uddannelse på *understøtter* kedsomhed og stress og *under-trykker* faglig forelskelse og fordybelse.

Dette vil jeg beskrive gennem to modsatrettede begreber: *Meningsløshed* over for *meningsfuldhed*. Hvor det *meningsfulde* er *spændende, lækkert* eller *bjergtagende*, er det *meningsløse* *uvedkommende, rædselsvækkende* eller *stressende*. Og i mit feltarbejde så jeg gang på gang, hvordan de studerende løb panden mod sådan en mur af meningsløshed.

Mening og mørke

Når jeg bruger begrebet *mening* på den måde, som jeg gør her, er det vigtigt at præcisere, hvad det er, jeg snakker om. Mening skal ikke forstås, som dét at noget har en klar og iagttagelig funktion. Som fx at det giver *mening* at træde i pedalerne på cyklen, hvis man vil have jernhesten i bevægelse. Eller at man skal studere et pensum for at bestå en eksamen.

Mening skal derimod forstås som en *personlig oplevelse* af mening. Som når man fx dufter til en blomst en sommerdag og synes, livet er vidunderligt. Eller når man støder på noget, der kilder éns undren og man inde i sit bryst kan mærke en opblussen af interesse og videbegær.

Mening forstået på den måde er *mørk*. Det er noget, der ligger ved siden af det fornuftige, det objektive, det observerbare. Det er personligt, ulogisk, tilfældigt – og måske endda lidt mærkeligt.

Tænk fx på oplevelsen af musik. Vi kan selvfølgelig pege på nogle objektive kvaliteter ved en sang: hvor hurtigt spiller guitaristen? Hvilken rytme spiller trommeslageren? Men hvad er det lige der afgør, om vi kan lide musikken eller ej? Om vi synes det er kedeligt, forfærdeligt eller får os til at græde af glæde. Den vurdering ligger ikke blotlagt og badet i *lys*, lige til at pege på og måske ændre. Snarere er den *mørk*.

Mørket er således ikke *ondt* eller *dårligt*. Det står bare i modsætning til det *rationelle* - til *lys*.

I det danske universitetssystem bliver den slags mørke ofte ignoreret. Man har ikke blik for de studerendes *indre* liv – kun hvordan de præsterer på *overfladen*. Og det, viser min forskning, har en dyb indvirkning på de studerendes liv. På deres trivsel, på deres læring og på hvordan de vælger at gå igennem deres uddannelse.

Tabet af 'sagen'

I løbet af de seneste fire årtier har dansk universitetsuddannelse ændret sig betragteligt. For det første er der flere studerende. Mange flere. Hvor der ifølge Dansk Industri i 1980 kun startede 9.022 personer på en universitetsuddannelse er tallet steget til 32.102 i 2015.

Før dette boom af studerende var universitetet udpræget elitært. Det var kun de allermest talentfulde (eller privilegerede) i en ungdomsårgang, der fik en universitetsuddannelse. Det var ofte dem, der i forvejen var særligt interesserede i en bestemt faglighed. Dem, der følte deres at deres uddannelse var deres *kald*. Og de blev typisk længere på universitetet. De meldte sig til eksamen, når de følte sig klar, og mange planlagde langt hen ad vejen selv deres uddannelsesforløb.

I dag er det ikke længere blot eliten, der søger ind, men derimod også helt almindelige unge mennesker. Unge, der reagerer på tiltagende forventninger fra samfundet om et højt uddannelsesniveau, og som vælger den mest *fornuftige* uddannelse frem for den, de har mest *lyst* til.

Den store tilstrømning af studerende har tvunget universitetet til at tilpasse sig. De studerende skal hurtigere gennem deres uddannelse. Der er mindre tid til svinkeærinder. Der er kommet mere fokus på læringsmålstyret undervisning, og eksamen er gået fra at være noget man gennemførte, når man var klar til sidst, til noget, der styrer hele undervisningsforløbet fra start til slut. Dertil kommer, at underviserne, på grund af de mange studerende, har haft markant mindre mulighed for at danne personlige og mentoragtige relationer til de studerende.

De tendenser, jeg beskriver, har så at sige revet opmærksomheden væk fra den mørke side. Væk fra den personlige oplevelse af meningsfuldhed. Og væk fra fokus på 'sagen', som ellers er helt central for videnskaben.

Fokus er nu i stedet på den lyse side. På de eksterne krav. På eksamen. Og 'sagen'? Altså, uddannelsens genstand, som fx molekylærbiologi, antropologi eller virksomhedskommunikation? Den undersøger de studerende kun, når de er nødt til det for at klare eksamen. De gør

det sjældent for sagens egen skyld, eller for deres egen 'mørke' mening. Kun for de eksterne krav. For lyset.

Problemet med den lyse studerende

De ændringer, som universiteterne har gennemgået, har også en tydelig afsmitning på universitetets syn på de studerende. I såvel ministerielle dokumenter som universiteternes egne strategier på uddannelsesområdet er der et entydigt billede af 'den studerende' som et lyst væsen. Som en person, der er rationel og træffer valg på baggrund af fornuftige afvejringer i forhold til egne forventninger til fremtiden. Som en person, der med de rette økonomiske incitamenter kan forventes at gå den lige vej gennem uddannelsessystemet. Det er jo det fornuftige. Det økonomisk rentable.

Det billede er imidlertid langt fra virkeligheden. Jo, studerende er selvfølgelig fornuftige og lyse. Men de er *også* mørke. De træffer store beslutninger baseret på mavefornemmelser. De skifter mening, keder sig, gør tilfældige ting, bliver stædige og bliver grebet af angst. Og vigtigst af alt; de vægter også ting højt, der formelt set intet har at gøre med deres uddannelse. At være studerende vil jo aldrig sige *kun* at være studerende. En studerende er også alt muligt andet. Måske en ven, en datter, en ansat, en kunstner eller en forælder.

Dette er alle livsarenaer, der kræver tid og plads. Og fra tid til anden sker der noget skelsættende i én af dem. Måske et sygt barn, en fyring eller et dødsfald i familien. Når sådan nogle ting sker, udmærker universitetet sig ved at være ganske uinteresset. Der er ingen særbehandling. Som studerende skal du stadig gennemføre det fastsatte antal ECTS på den normerede tid.

Med det øgede fokus på de studerendes hastige gennemførelse af deres uddannelse, er der i dag mindre plads til at træde forkert. På det statistiske niveau kan vi se, at studerende *i gennemsnit* godt kan klare den øgede belastning. Men for de uheldige enkelte, der står i en situation, hvor en livsarena er i brand, er der ingen kære mor. Resultatet bliver så, at studerende tvinges til at tilsidesætte begivenheder i deres liv, som ellers synes meningsfulde at tage sig af. Man kan sige, at de tvinges ud i situationer, hvor de fratages muligheden for at være autentiske overfor deres eget liv.

Mange studerende ender derfor med at blive overbelastede. For mange krav fra for mange sider over for lang tid kan give stress. Sådan er det bare. I sådanne situationer står universitetet og samfundet klar med en række tilbud for den studerende – såsom mindfulness, terapi eller medicin – som har som mål at få den studerende på fode igen så hurtigt som muligt. Dette, omend det er givetvis er velment og kompetent, er dog bare symptombehandling. I stedet for at tage hånd om de reelle problemer på et institutionelt niveau søger man at optimere den studerende til bedre at kunne udholde situationen. Det er alt andet lige betragteligt billigere.

En vilje til at klare sig

Når de studerende mister øje for 'sagen', og når de bliver udsat for stressbelastning, har det indflydelse på deres engagement. Sat lidt på spidsen kan man sige, at de i mindre grad har en *vilje til at lære* og i højere grad har en *vilje til at klare sig*. Og den vilje de *måtte* have til at lære, har de kun *by proxy* – altså ikke for dens egen skyld, men for netop at *klare sig*.

I løbet af mit feltarbejde blandt de studerende, identificerede jeg en række strategier, som de havde udviklet for netop at klare sig. En af disse kalder jeg *bedøvelse*, fordi de studerende bevidst gik efter at udviske deres opmærksomhed i bestemte situationer, for ikke at blive lammet af fx kedsomhed eller stress. Fx ignorerede de deres mørke følelser gennem alkohol, computerspil, sociale medier, MDMA, mindfulness eller bare ved at lade tankerne vandre.

En anden strategi kalder jeg *gaming the system*, fordi nogle studerende for at undgå stress og hårdt arbejde forsøgte at finde 'the path of least resistance' gennem uddannelsessystemet. Til deres eksaminer pustede nogle fx med succes deres sprog op for at virke kloge. Og andre tyede til plagiat eller study drugs.

For vores samfund – og for erhvervslivet – er det et stort problem, hvis vi uddanner dimittender, der har sådanne strategier indarbejdet i deres arbejdsproces. Dimittender, der gennem deres uddannelse har lært at hoppe over hvor gærdet er lavest. Som ikke har kontakt til deres egen lidenskab. Som kun gør lige præcist, hvad der bliver krævet af dem, af frygt for at blive straffet, hvis de følger en vej, som ikke er veldefineret og velbeskrevet. Ikke just kendetegn, der er befordrende for den innovative og kreative arbejdsstyrke, som hele tiden efterspørges.

Et universitet for faglig forelskelse

Helt basalt vil jeg på baggrund af min forskning konkludere, at det er bydende nødvendigt for universitetet at anerkende eksistensen af de studerendes mørke side. Det er derfor vigtigt, at man i udviklingen af fremtidens uddannelser drejer fokus væk fra, hvad den *rentable* uddannelse er for universitet og samfund, og hen mod hvad centrale værdier for *god* uddannelse er. Sådanne værdier kunne fx være *empati*, *omsorg* og *nysgerrighed*.

Forestil dig et universitet, som går i rette med de problemer, jeg har listet. På det universitet arbejder man hen mod at slække de efterhånden meget stramme bånd, der er lagt på de studerendes tid. Der er mere plads til at træde forkert, til at fortryde og til at prioritere universitetet fra, hvis omstændighederne kræver det.

På dette universitet forsøger man at mindske fokus på eksamen som det altdominerende incitament for de studerendes engagement. I stedet for at fokusere udelukkende på forudbestemte læringsmål, er undervisningen eksplorativ og bygget op om det, der viser sig som det interessante i den pågældende situation. På den måde kommer fokus tilbage på 'sagen', og der er mulighed for at skabe en situation, hvor den studerende kan blive grebet af en faglig ild.

Dette universitet er muligvis en utopi. Jeg er naturligvis ikke blind for de praktiske besværligheder og økonomiske omkostninger ved det. Men lad det stå som et ideal, som universitetet kan navigere efter i fremtiden. For de studerendes skyld. Og for samfundet.